

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX   No. 41
7   OCTOMVRIE   1928

În acest număr: Două procese: două primejdii de Octavian Goga; Baioneta de V. Russu-Șirianu; În jurul sancțiunilor de I. Agârbiceanu; Congresul săsesc dela Sibiu de N. O.; Eftimie Murgu de P. Nemoianu; Biserica națională de Alexandru Hodoș; Pace sau război? de Ion Balint; Gazeta rimată: Săpături de Eudoxiu Fosilă; Insemnări: Procesul comuniștilor, Se laudă devastarea, Părintele Ion Moța, Mișcarea legitimistă din Ungaria, Un omagiu meritat, O luptă financiară, etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

Țara Noastră

Două procese: două primejdii

Un proces e totdeauna o porțiță care se deschide ca să lumineze colțuri de interior din orânduirea unei societăți. Toate deformațiile sufletești, pe care de obicei le acopere vălul ipocriziei sau le ascunde tăcerea interesată, ies la iveală în fața barei judecătorești și fac șovădanie publică. Structura intimă a unei epoci se descifrează mai lesne din rubrica judiciară decât din tiradele oratorilor savante sau din complicatele tratate de sociologie. Pe ușa din dos se poate pătrunde adese mai ușor în tainele unui apartament decât pe scara de marmoră menită pur și simplu solemnităților goale de fațadă.

Sunt două procese, care ne-au atras atenția în ultimele zile și amândouă au lămurit cu cruzime colțuri întunecate din compoziția vieții noastre actuale.

Cel dintâi e al faimosului Găetan, împrejurul căruia gazetele din București au brodat o întreagă literatură de ocazie, transmiiându-l posterității cu un lux caracteristic de detalii. Crima lui, dincolo de impulsurile individuale ale insului prăvălit spre prăpastie, are de sigur și puncte de întrebare care bat mai departe și desvelesc un capital de moravuri. Personajul dela Văcărești n'a venit în fața juraților numai cu fapta lui care-și cerea pedeapsa, ci cu o concepție de viață vinovată care merită oprobiul public. Această concepție nu-i aparține personal. Din nenorocire sunt ramificări mai vaste, menite să asigure și pentru ziua de mâine o largă eflorescență a păcatului. E o întreagă spumă a societății care se desprinde din jurul lui cu psihologia ei particulară. E goana nebună a unui hedonism oriental fără probleme de conștiință, care respiră atât de des din porii societății noastre de după război și se rostogolește pe toate povârnișurile morale, fie că lovește cu ciocanul

sau fură terenuri petrolifere dela stat, fie-că plimbă dealungul țării făciunii aprinși ai demagogiei disolvante ca să-i preschimbe în capital cu dobândă la bursa politică. E un penibil proces de decompoziție care se agită la spatele gaetanului, mult mai dureros și mult mai reprezentativ. Luați de pildă vorbăria nemiluită cu care s'a popularizat la gazetă scabroasa scenă de alcov, judecați cantitatea de cerneală în care s'a năclăit murdăria, stăruițoarea plăcere sadică de-a scormoni amănuntele. Cântăriți aceste pagini de pornografie multiplicată în sute de mii de exemplare în toate cătunele și veți vedea dacă aveți a face cu îndeletnicirea severă a unor chirurghi sociali, sau cu exploatarea înstinctelor joșnice sbiciuite neconținut de rotativele flămânde.

Ce să ne mai mirăm, dacă după o asemenea pedagogie servită mulțumii, prestigiul vițiului a atins paroxismul și criminalul ca un erou de cinematograf și-a atras o sfracșnică afluență, în care amețeau „cu-coane” și fanții de trotuar roiau la jurași ca să-și completeze educația... Aici ranele sunt mai adânci, boala mai complexă, ițele procesului încurcate. Nu cadavrul moral al celui dus la fund interesează, ci mocirla care a rămas în urmă cu toate miasmele ei.

* * *

Intâmplarea vrea ca paralel să avem și desbaterea unui proces care să lămurească poate și mai evident barometrul situației politice. La tribunalul militar din Cluj se judecă un complot comunist. Desbaterile sunt în curs și nu se pot cunoaște încă transgresiunile reale ale inculpaților. Tot ce se știe cu precizie, e că pe banca de acuzare s'au strâns într'un mănunchiu elementele de conducere ale mișcării comuniste din țară. Oamenii internaționalei a treia, aciuși aici și inspirați de preceptele Moscovei apar la tribunalul din Cluj încheați într'o falangă de solidaritate militantă, în care acuzați și apărători susținându-se reciproc, fără să-și renege crezul și desfășurând întreg aparatul de propagandă, își etaleză principiile. Ca să se vadă și mai precis afiliațiunea de peste hotare, ei au produs hârtiile în regulă liberate de „Liga drepturilor omului” dela Paris, în frunte cu iscălitura tovarășului Barbusse, celebrul detractor al României. Cât de gravă e culpa lor și ce pedeapsă își vor atrage, e treaba judecătorilor să judece. Ce e de reținut însă și ce trebuie să ne intereseze, e programul de acțiune al acestei fagme de adversari, obiectivul politic ce urmăresc cu toate sbuciumările lor. Chestiunea e limpede și crezul cel mai inocent dela cafenea o știe în toate consecințele ei. Bolșevismul e doctrină opusă ideii naționale, iar țelul precis al bolșevismului e distrugerea organizației noastre de stat. Comuniștii dela Cluj sunt posturile de avangardă ale acestui program bine stabilit și cunoscut de toată lumea. Cu ei ne reînvie în amintire trădarea rusească din Moldova, regimul de teroare al lui Bela Kun, revendicarea Basarabiei, bomba lui Goldstein dela Senat care a omorât pe ministrul Greceanu și episcopul Radu, plus toată instrumentarea agitației externe împotriva

țării. Iată zestrea cu care se prezintă acuzații dela Cluj înaintea opiniei publice românești.

Ei bine, să vedem cum reacționează această opinie publică în fața lor.

Ce coarde de simțire atinge și ce ecou trezește în suflete o asemenea întâlnire? Nu vina lor incidentală, pe care o va examina tribunalul, ci credința care-i ține laolaltă, în ce fel angajază conștiința noastră ultragiată? Cum se exprimă atitudinea ambiției noastre și cum se concretizează deosebirea ei de concepție? Avem o furtunoasă protestare, care răscolind trecutul și prezentul să afirme cu-o tărie de convingere cel puțin egală, că suntem hotărâți să păstrăm temeiurile existenței noastre? Ideia națională săpată de ei, are vreun răspuns de dat? Ordinea de drept actuală, întemeiată pe interesele clasei noastre țărănești și pe burghezia orașelor, în ce chip își manifestă lozincele ei de viață? Sunt tot atâtea întrebări, cari se trezesc în mod spontan și cer o lămurire, ca să vedem clar împrejur și să știm pe ce arme de rezistență se poate conta pentru păstrarea unui vechiu patrimoniu.

Venind vorba de opinie publică, ar trebui căntărită mai întâi atitudinea „presei independente“ cu prilejul acestui proces comunist.

Subsemnatul însă renunță dela început la o astfel de analiză ingrată, pe deplin convins, că în covârșitoarea ei majoritate gazetăria zisă românească dela unire încoace e dincolo de sfera intereselor naționale. Robită sau capitalului străin ocult, sau celui local parazită, această întreprindere de obicei lipsită de garanții morale și intelectuale, e când conștient subversivă, când aservită șantajului producător de arginți. Citiți, dacă vreți, coloanele încăpătoare și veți fi edificați. Comuniștii dela Cluj sunt lansați cu aureolă de victimă și simpatia pentru ei e strigată din răspuseri. Ar fi să plutim în plină banalitate, dacă am schița un gest măcar de surpriză în materie, sau dacă ne-am crede datori să reedităm axiome spuse și scump plătite în atâtea rânduri.

Soarta, însă, s'a însărcinat să ne pipăie mai adânc de astădată, chemând la un examen public de credință o serie întregă de oameni cu rol important în sbuciumul politic al țării. Frăția de arme pecetluită recent de domnul Iuliu Maniu cu Pistinerii misionari ai raiului moscovit și-a cerut contravaloarea în fața tribunalului militar din Cluj. Apărarea inculpaților a citat ca martori pe soții de luptă. O ironie fără milă vrea, ca acești martori să fie tocmai din tabăra partidului care aci în Ardeal își plimbă tribulațiile sub firma „națională“. Să-i vedem, deci, cum și-au mărturisit catechismul lui Bărnuțiu venerabilii bărbați, la zece ani după desrobire? Cum au susținut *principiul național* ai cărui beneficiari sunt, cum au condamnat doctrina care preconizează moartea ideii noastre de stat și cum s'a proiectat peste frunțile lor umbra ierarhului dela Oradea-Mare cu trupul sdrențuit în incinta Senatului?

Ascultați mai întâi pe *Alexandru Vaida* cum se pronunță textual: — „*Eu cred că atâta vreme cât există Constituția și îți permite să activezi cu un anume program, până atunci nimeni nu poate inter-*

veni împotriva lor. Acuzații de astăzi sun idealști, visători, și nimeni nu poate împiedeca convingerile cetățenești. Este o ilegalitate să arestezi și să șicanezi pe Coloman Müller. Nu se poate permite o astfel de politică ilegală... Din ciocnirea ideilor se dezvoltă lupta politică... Noi am șovăit să recurgem la mijloacele extreme. Numai atunci vom da lozincă de ridicarea maselor, când vom vedea că nu mai există alt mijloc pentru împiedecarea prăbușirii acestei țări. Partidele comuniste din Franța, Germania, etc. lucrează legal cu acelaș program ca și la noi”.

Îată escerpte din depoziția d-lui Vaida copiată exact din ziarul „Dimineața”. Îată apărarea crezului național din gura matadorului! Avocatul Pătrășcanu, apărătorul inculpaților, comunist și el, nu și-a putut ascunde triumful și a exclamat fericit că se poate auzi la Kremlin: — „Să stabilim prin spusele unui fost prim-ministru că masele populare sunt împiedecate de-ași exercita în mod legal drepturile politice”, iar avocatul Zissu, răpit de aceste extra-ordinare declarații, nu s’a putut opri, pe drept cuvânt, să nu tragă concluzia logică, stârnind ilaritatea generală din sală: — „Domnul martor a fost considerat drept bolșevic vreodată?”

După spovedania șefului, să vedem depozițiile discipolilor. D. Dumitru Kiș, avocat în Oradea Mare, fruntaș naționalist declară următoarele: — „Blocul muncitoresc nu este o organizație subversivă și fruntașul său dr. Rozványi, (conducătorul comunist cunoscut) nu are altă vină decât că a luptat cu mai mult curaj pentru respectarea drepturilor cetățenești. Membrii baroului din Oradea al cărui decan am onoarea să fiu m’au însărcinat să vă declar că am fost și suntem solidari cu colegul nostru dr. Rozványi”.

Mergem mai departe! Ascultați apologia altui fruntaș, tot național și el, oricât l’ar predestina numele unui alt front. E d. dr. Gelu Egri, din mila lui Dumnezeu și a generalului Moșoiu actual primar în Oradea-Mare: — „Despre cei patru consilieri comunali acuzați în acest proces, comuniștii Rozványi, Danter, Kertész și Dkampetz, declară că niciodată n’au dat dovezi de activitate subversivă, ci din contră toți acești patru consilieri comunali la primăria Oradea au depus o activitate absolut constructivă”.

În acest sens de elogiu fără rezerve s’a mărturisit și fruntașul Aurel Lazăr, fost membru al Consiliului dirigent, iar d. Mihai Șerban, profesor în Cluj și finul dlui Vaida, fruntaș de asemenea, s’a rostit și mai lapidar: — „Teoreticește și eu sunt comunist”.

* * *

Orice minte normală rămâne copleșită de stupeoare după rezultatul acestei investigații.

Procesul comuniștilor trece în mod firesc pe planul al doilea. Ei, în definitiv, sunt consecvenți cu linia lor de conduită și merg înainte pe drumul credinței cu fanatism și fără tranzații. Un element nou e doar îndrăzneala cu care își afișează programul, mărturia ne-

tăgăduită a autorității noastre de stat scăzute. Dar ce ne alungă sângele în obraz și trebuie să ne smulgă din toropeală e procesul sufletețesc al *martorilor*. Ce vor acești oameni, cari s'au socotit în drept să legitimizeze sub jurământ comunismul la noi în țară, să-i justifice legalitatea, să-i conteste caracterul destrucțiv și să-și exprime neted simpatia lor? Avem a face cu un fenomen de convertire, pe urma căruia steagul roșu și-a găsit adăpost sigur aici în Ardeal și teoriile lui Lenin au câștigat noi adepți pe ruinele ideii naționale? Sau e la mijloc un caz de imbecilitate burgheză, ca în vechea Rusie de pildă, unde, se știe, clasa conducătoare avea destule momente de cochetărie cu doctrinele disolvante? Ori poate cumva frica meschină de-o viitoare zguduire a avansat o genuflexiune presupusului stăpân de mâine?

În adevăr, problema e greu de limpezit, fiindcă totdeauna o încercare de-a pătrunde în psihologia specială a acestor „frunțași” echivalează cu o plimbare în întunec când plouă și bate vântul.

Converțiți la evanghelia lui Marx vrednicii bărbați din comitetul de-o sută? Fiți liniștiți, nu le-a trecut niciodată prin minte. Mai întâi că sunt orfani de orice scrupule teoretice și preocupările intelectuale n'au fost nicicând slăbiciunea lor. Al doilea, ei sunt burghezi de treizeci de carate fiecare, detestă apostolia lipsită de binefaceri pozitive și visează consilii de administrație. Nici cea mai eroică sfortare de imaginație nu mi-i poate arăta în postura de renunțare la principiul proprietății individuale... Destrămare a cugetului ca la ruși, val de tenebre care se coboară în adâncuri și trimit de-acolo chemările perfide ale abisului?.. Nu cred. Nu i-am surprins, de când m'am pomenit, în crize de misticism, și pela casa lor nu știu să se fi răfăcit mai des câte-o proastă traducere ungrească din cărțile lui Tolstoi... Cât privește frica de ziua de mâine, teama de revărsarea posibilă a puhoiului bolșevic, aici ar putea fi ceva, un întârziat impuls de foști sclavi, cari în prima fază a libertății tot mai au încă tresăriri ancestrale și țin să se căpuiască de pe-acum pentru viitor, cum au făcut-o înainte cu zece ani când la adunarea dela Alba-Iulia au inventat *ad hoc* un partid socialist în Ardeal, care să-i puie bine cu Europa... Dar această vagă senzație epidermală nu li s'a tradus încă într'un „concluz”, fiindcă după cât știu d. Iuliu Maniu n'a convocat până-a-cum *suta* să hotărască în chestiune...

Atunci, de ce închinăciunea în fața comuniștilor dela Cluj?

Răspunsul ni-l dă tot d. Alexandru Vaida, care a declarat la tribunal următoarele: — „Cred că venind la putere partidul național-țărănesc se va stabili o eră de dreptate și legalitate”. Cu alte cuvinte: — „Tovarăși comuniști, ajutați-ne, să vă ajutăm și noi!” Puterea cu orice preț, iată preocuparea unică a dlui Vaida și soții. Că pentru atingerea acestui scop terfelește credințe, demoralizează mulțimea și ajută curentele subversive, nu-i pasă, că pe urma acestei atitudini aici se dărâmă orice autoritate și țara ia aspectul unui haos inform devenit un obstacol în fața ori-cărei guvernări de mâine, nu-l interesează. El vrea puterea, se declară gata, deci, pentru orice făgăduială și pentru orice alianță. Mare proprietar justifică pe comuniști,

burghez până în măduva oaselor încamnă pe țărani să nu plătească impozitele, sectar confesionalist dă spectacolul de „farmazon” din țara Căinelui. Cu această mentalitate ultra-simplistă, fostul prim-ministru de veselă memorie, slobod la vorbă, s'a eliminat singur din rândul oamenilor de răspundere și a creat în jurul lui școala nenorocită a competiționarilor politici fără nicio credință.

Că pe urma acestei școli astăzi iese pălmuită ideea de ordine fără de care ne dăm peste cap, iar mâine e lovită în obraz ideea națională în care ne-am zămislit și vrem să trăim, niciun cap echilibrat nu se mai îndoieste.

Lucrul e limpede, roadele se văd: România niciodată n'a fost mai bolnavă ca acum.

Chestiunea e, dacă acești meșteri ai disoluției sunt calificați pentru o operă de răspundere și construcțiune, dacă târguiala lor frivoliă merită premiu și încurajare, sau dacă am ajuns la ultimul moment în care voința de fier a celor conșțierți trebuie să intervie cu frâna moderatoare.

Aici să judece și să înlătore primejdia acei cari au în mâna lor destinele țării.

OCTAVIAN GOGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Baioneta

Când rândurile voastre și-au încheiat linia ordonată, așa cum spune porunca rânduielii de paradă, ostași români, mulți vor spune că șirul baionetelor voastre n'are exactitatea geometrică, simetria pompoasă, ca în oștirile de aiurea.

Așa e.

Nu poate s'o aibă, fiindcă făișul ei are nerv și nervul nu cunoaște geometrie...

Are nerv, pentru că baioneta e prelungirea oțelită a mâinii tale, ostaș român.

Deaceea, porunca scurtă care strânge linia baionetei tale alături de alta, ca un șiret de sunete, e un chin pentru tine.

Atunci baioneta freamătă mărunț și des: prin artera-i de oțel, bate pulsul vitejei tale.

Baioneta ta e un cursar de rasă, făcut pentru năvală.

Ținută în loc, tremură ca o nară, nechează lucriri.

* * *

Parada a rămas „la vatră“.

Acum e sărbătorirea năpraznică a vitejei.

Ascuns în țărna pe care de atâtea ori a sărutat-o plugul tău, în țărna care te strânge în brațe de glie ca pe un frate, ostaș român, cu pupila aprinsă, la pândă, aștepti.

Baioneta, mâna ta de oțel, svâcnește. E umedă, asudată de nerăbdare.

În încordarea așteptării, ostași, vă înghițiți răsuflarea.

Clipa solemnă a pus broboane reci de sudoare și pe tâmpla fimpului.

Baioneta l-a încremenit, înfingându-și vârful în pulpana lui de bătrân.

L-a oprit... să nu facă sgomot.

Băzăitul unei muște pare bubuit de furtună...

Semnalul de atac a trecut, șoptit din ureche în ureche, sghuduindu-vă ca un fior scurs dintr'unul în altul, ostași.

Baioneta a tresărit scurt. Ea v'a strâns mai tare degetele pe ea.

Zarva năvalei umple văzduhul ca un ropot de inimi inebunite.

Baioneta, scăpărând strigăte de luciri, te-a săltat din șanț, te-avântă cumplit, ostaș român.

Tot sufletul vieții tale s'a scurs în mâna aceasta de oțel, ascuțită, nervoasă, ca un junghi.

Baionetele voastre, ostași, plecate într'un gest îndesat, înfricoșător, înspre coasta vieților dușmane, par o singură mână, cu mii de degete, o cascadă vertiginoasă de oțel, care vă rostogolește trupurile în valul ei, ca pe niște bolovani.

Ciocnirea: două tidve de forță pocnite una de alta.

Baioneta isbește sec, înfundat.

Ești tot în baionetă, ostaș.

Baioneta se înfige ca o sulită, răstoarnă ca un mai, asvârle ca o lopată, se înfige din nou în gest iute ca un trăsnet, îndesat ca o scrășnire...

Baioneta e acum străvechiul buzdugan, ascuțit, subțiat de tocila veacurilor.

Oțelul frânge raze, împrăștie luciri. În tăișul lui scapără privirea cruntă a voivozilor de-odinioară.

Baioneta izbește, cosește vieți.

În fața cascadei năprasnice a oțelului călit de sufletul tău, ostaș român, zăgazul ridicat cu socoteală geometrică, a dușmanului, se năruie.

E prăpădul.

* * *

Strigătul de izbândă fâlfăie în văzduh ca un steag sonor.

Baioneta sbucnește înainte, te duce după ea, ostaș, într'un avânt de uragan.

Flămând, desculț, dar vibrând de suflet, clocotind, ai spart rân-
durile dușmanului sătul și încălțat.

Baioneta ta a răsturnat munții, a asvârlit piatra de hotar a țării
departe, cu praștia avântului ei.

Ea a cusut cu firul bravurei tale, ca o undrea, peticile sfâșiate
ale țării.

Și țara întreagă e înfiptă în vârful baionetei tale, ostaș român!

V. RUSSU-SIRIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In jurul sancțiunilor

Câteva sentințe, în înțelesul de sancțiuni publice, date în timpul din urmă, au fost primite cu legitimă satisfacție de către opinia publică. Deținerea unor parlamentari în marile fraude petrolifere descoperite a avut acelaș efect binefăcător, și toată lumea dela noi a primit gestul justiției ca pe-un lucru senzațional, ca pe o abatere fundamentală dela obiceiul țării, întrucât atingerea de politicienii cu su-prafață a fost la noi considerată mereu ca o imposibilitate. Chiar din acest motiv, opinia publică se teme încă să nu intervie, între timp, faimoasa „mușama” și sancțiunile meritate să fie înfrânte.

Pentru optimismul necesar în consolidarea statului, pentru în-vierea credinței și nădejzii în mai bine, s'ar fi făcut cel mai înalt serviciu dacă, dela unire până azi, sancțiunile juste ar fi atins pe toți infractorii. S'ar fi pus, în bună parte, o stavilă risipei și jafului în averea publică, dar profitul cel mare s'ar fi arătat în încrederea cetățeanului în stat, în justiția capabilă să însănătoșeze vieța publică. Optimismul și încrederea populației în propriul lui stat este o condiție primordială pentru întărirea și prosperarea unei țări, oferind însăși posibilitatea și îndemnul de muncă constructivă.

Dacă dela arderea întâilor depozite cu alimente și materiale, și până la panamaua petroliferă de azi, ar fi fost înhățați de guler toți vinovații; dacă sancțiunile ar fi urmărit pe toți cei cari s'au dedat la abuzuri și fărâdelegi electorale dela întâile alegeri generale până la cele din urmă; dacă prefecti, consilieri agricoli, agronomi regionali, pretori, notari și primari, cari au săvârșit ilegalități subț ochii populației și-ar fi luat pedeapsa în văzul acelorași oameni de cari și-au

bătut joc, azi n'ar exista, în bună parte, deprimarea morală în masele mari, cari încep să se clatine în credința că justiția poate fi aplicată pentru toată lumea.

Intre elementele care constituie și caracterizează funcționarea normală a vieții de stat, o poziție principală o dețin sancțiunile, pavăza externă a dreptului, a aplicării legilor.

Sancțiunea, în esență, e o necesitate intrinsecă a ideii de drept și de lege. Expieria vinei săvârșite e un postulat al sufletului omenesc, al ordinii etice cu adânci rădăcini în noi. Numai surparea vointară a acestei ordini, întunecarea cu voință a glasului conștiinții poate lăsa liniștit pe infractor. Pilde aflăm la fiecare pas, pentrucă instinctul rău, patima, poate înfrânge în mulți voința; din lupta internă dintre bine și rău, nu ies toți învingători.

Și mai puțini biruitori se ridică dintre cei cari, părăsind o credință pozitivă, nu s'au ridicat încă la o adevărată cultură, la cea sufletească, ci se mulțumesc cu o spoială de civilizație. De aceea, la noi de pildă, fură mai nestingherit de glasul conștiinții unul care se plimbă în automobil, și vizitează cluburi de elită decât un țăran, și calcă legea mai cu ușurință un prefect decât un primar sătesc.

Și atunci e nevoie de intervenția sancțiunii. În lipsa constrângerii interne de a împlini legea și dreptul, trebuie să vină constrângerea externă. În primul rând, pentru a da o satisfacție nevoii sufletești a celor ce simțesc necesitatea expierii vinei, ca pe un element principal al ordinii etice, pentru a nu prăbuși credința în necesitatea acestei ordine, — temeiul ori cărei vieți individuale ca și a celei publice, de stat. Fără credința în existența acestei ordine, sau în posibilitatea ca ea să fie refăcută, nu există putința vieții colective, a organismelor sociale și de stat. În lipsa ei urmează în mod necesar o demoralizare a voinței, o debandadă în acțiunea tuturor, iar rezultatul final nu poate fi decât o anarhie generală.

Consecințele grave ale călcării nepedepsite a legii și a dreptății nu sunt imediat vizibile. Infractorii publici poate nici nu bănuiesc că actele lor au repercusiuni atât de adânci în psihologia maselor, în demoralizarea lor. Credem că ar fi între ei unii cari, — dacă și-ar da seama că infracția lor se resimte în însăși vitalitatea națiunii, — ar sta pe gânduri.

Și totuși, adevărul rămâne acesta: orice activitate publică, începând cu cea mai neînsemnată slujbă din sat și până la cea mai înaltă din fruntea statului, — dacă e corectă, cinstită, slujind legii și dreptului, — pune o cărămidă sau o piatră de temelie la încrederea populației în propriul ei stat; și orice infracție subtrage din zidul acestei încrederi o parte constitutivă.

Să nu se spună, că sunt atâtea infracții cari nu ajung la o cunoștință generală, și că, astfel, cele mai multe nu pot sluji la demoralizarea voinții naționale, la surparea încrederii în propriul stat. Desigur, că la cunoștința masele mari n'au ajuns toate abaterile dela lege, toate jafurile în avutul public, dela unire până azi, deși ziarele

se îngrijesc să fie cât mai popularizate. Cu toate acestea, demoralizarea voinții naționale există, în diferite forme: apatia față de viața publică, scăderea dorinței de muncă, desnădejdea într-o îndreptare a situației, sau chiar trecerea pe panta imitării celor ce și bat joc de slujirea dreptății.

Fapta rea, dacă nu e general cunoscută, e văzută, simțită și comentată în cercul restrâns pe care-l atinge. Și e de ajuns ca în fie care sat, sau tot la trei sate, ori într'o plasă sau județ, să se găsească infractori publici, pehtruca să se nască elementele unei demoralizări generale. Dacă au trecut ani fără ca urmările călcării nepe-depsite a legii să fie vizibile, cauza e de a se căuta în procesul sufletesc, care are nevoie de timp până să ajungă la o cristalizare.

Din aceste considerații apare evident, că intervenția puterii de stat, prin aplicarea justă ale sancțiunilor pentru toți infractorii, este o necesitate de ordin național. Câtă vreme multă lume la noi nu are un for intern care să-o judece, conștiința întărită prin o credință pozitivă care să-i spună că vina e necesar pedepsită; cultura superioară care să pună sub demnitatea omenească înfrângerea unei legi; sau o tradiție a vieții de stat care să impună, ca un lucru organic, slujirea dreptății, — este necesară constrângerea externă. Nu numai pentru înlăturarea pierderilor materiale ce aduc aceste infracțiuni, ci mai ales pentru a feri de prăbușirea credinței în triumful dreptății masele mari, a le feri de demoralizare și de anarhizare.

Intervenția sancțiunilor nu e un mijloc de discreditare a statului, cum li se pare unora. Sunt și familii, în care părinții nu cutează să pedepsească, să reglementeze pe copiii săi, de frică să nu-și strice numele bun. Și în astfel de familii disoluția se încuibează, și prăbușirea ei e sigură.

Țările cari ne-au apucat înainte cu veacuri în cultură și civilizație, în democrație chiar, cunosc și acum sancțiunile publice, și încă în ce măsură! Sancțiunea acolo e repede, promptă, și fără socotire a feței.

Ce vom spune de suprema sancțiune, pedeapsa cu moartea, care există în Statele Unite, în Franța, în Anglia, și chiar în cea mai „avansată democrație“, în Rusia Sovietică? La noi nimeni nu cutează să se gândească la introducerea ei, părându-ne că ne-am discreditat în fața lumii civilizate, în fața umanității, — pe când în această... umanitate crime și tâlhării la drumul mare, cum sunt acele care se înmulțesc la noi din an în an, — se pedepsesc cu pedeapsa capitală, fără nicio grije și teamă că se păcătuiește împotriva omenirii.

La noi există o concepție greșită, pe care o bănuim că pornește din lipsa unui puternic fond etic și de responsabilitate: pedeapsa mai mult strică decât folosește, pedeapsa desonorează și e lipsită de ger-menul îndreptării.

Începând cu partidul politic, care se crede desonorat de-a lăsa să fie descoperit și judecat membrul său marcant, care a păcătuțit și cât poate nu-l eliminează, până la aceeaș atitudine față de membrul

din guvern, din biserică, ce e nevoie să fie delăturat, — se observă o solidaritate a celor ce au căderea să ia măsuri cu cel vinovat. Se discreditează partidul, se discreditează guvernul, se discreditează biserica, se discreditează statul!

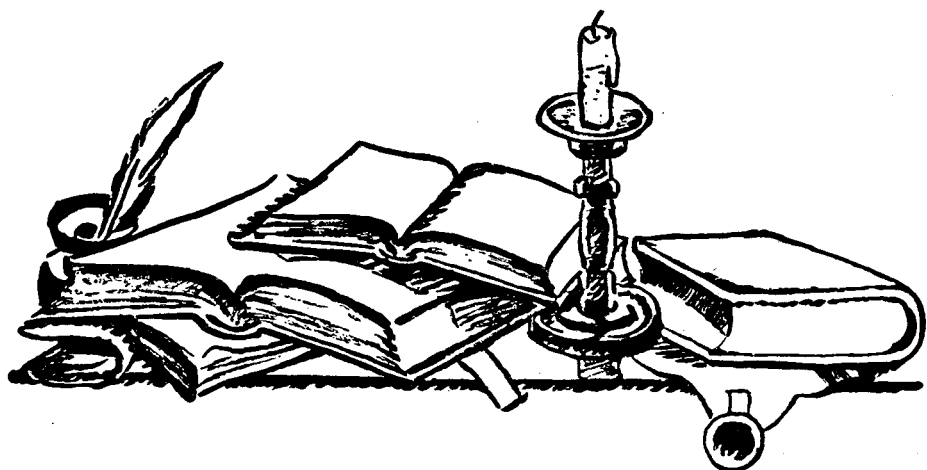
E tot ce poate fi mai fals. Prin aplicarea promptă a sancțiunilor crește creditul unui partid, al guvernelor, a bisericii, a țării. Chiar în străinătate.

Iar acasă e unul din principalele mijloace de a ține nezdrușcinată credința populației în statul propriu, fiindcă nu se îngăduie și i se clatină convingerea în slujba dreptății, ceea ce este o necesitate intrinsecă a vieții sănătoase, normale, gata de muncă și gata de jertfă, pe care se pot clădi statele.

Aceia, cari se gândesc serios la o îndreptare a situației noastre interne, trebuie să-și dea seama că pe terenul reformelor necesare, o ofensivă viguroasă, nepărtinitoare dar necruțătoare, a sancțiunilor, va trebui pornită fără amânare. Ori cât s'ar părea că ar deveni de impopulari, rupând cu inconștiența unei tradiții, ei vor câștiga jumătate din popularitatea lor tocmai cu acest mijloc. Și vor crește în măsură nebănuită încrederea nației în statul propriu, și odată cu ea un nou avânt de optimism, de muncă și jertfă.

I. AGĂRBICEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Congresul săsesc dela Sibiu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dennăzi s'a ținut la Sibiu o întrunire săsească, la care au fost prezenți partizanii cunoscutului agitator politic d. Rudolf Brandsch. Elementele ponderate, cu rol de conducere în viața publică a compatrioților noștri sași, s'au ținut la o parte de această manifestare sgomotoasă, semnalând prin absența lor că prudența și judecata normală nu și-au pierdut încă rolul tradițional la acest popor cuminte.

Congresul dela Sibiu înseamnă o radicală schimbare de atitudine în tabăra vecinilor noștri.

În trecut, se știe, politica săsească n'a depășit niciodată alvia unei circumspecțiuni bine chibzuite. Pe vremea guvernelor ungurești doctrina utilitarismului tranzacționist a inspirat în permanență pe sași, predestinându-i unor acorduri continue cu toate stăpânirile. Analele Ungariei de ieri nu cunosc altă atitudine din partea acestor cetățeni, ai căror deputați au fost perpetuă zestre guvernamentală. Nici în zilele cele mai tulburi ale luptelor noastre naționale, atunci când dela Budapesta se lansa ideia statului național maghiar și se preconiza programul de desființare a „naționalităților“, conducătorii sași n'au schițat nici un gest de revoltă. Parlamentarismul unguresc, în care românii, sârbii și slovacii își coordonau acțiunea lor frățească de apărare, n'a înregistrat odată măcar vre-o bunăvoință trecătoare a matadorilor dela Sibiu. Prea slabi pentru o luptă de front, ei au preferat calea bunei învoiei cu tiranul, care la rândul lui le-a acordat beneficii și milos-

tenii în paguba rebelilor. Privilegiile seculare li s'au menținut astfel, și în vreme ce conaționalii lor șvabi erau supuși regimului de maghiarizare, ei, lipsiți de contact cu masa etnică ungiurească, își ocroteau interesele de pe-o zi pe alta, încercuți într'un strâmt egoism local. Rolul de umili slujitori ai ideii de stat nu i-a părăsit, deși era evident că intoleranța concepției dela Budapesta avea în vedere viitoarea lor absorbire.

În această postură de sumisiune absolută i-a găsit războiul, cu care s'au identificat pe de-a ntregul fără nici un murmur de desaprobare.

După prăbușirea Ungariei, utilitarismul în care=și făcuseră educația politică le-a creat platforma imediată a unei acomodări la noua stare de lucruri. În adunarea dela Medias, ținută curând după cea dela Alba-Iulia, ei și-au codificat față cu statul român vechea moștenire de loialitate. Nu era această manifestare, firește, dictată de impulsul unei înrudiri organice cu aspirațiile noastre, nu era nici un exces de simpatie pentru masele românești desrobite, ci un act de rațiune bine cumpănit. Cele două sute cincizeci de mii de sași din Ardeal își dădeau seama, că harta Europei s'a schimbat, că marșul biruitor al armatelor românești spre capitala de pe malul Dunării nu se mai putea opri, și că atașamentul lor la România nu era decât recunoașterea normală a faptului împlinit: încadrarea lor logică în realitatea istorică. Opinia publică dela noi a înțeles procesul sufletesc al adunării dela Medias. Nu numai că s'au pus la o parte toate umbrele trecutului, dar un suflu de generozitate și-a făcut ecou în rândurile noastre, îndrumând spiritul public spre conciliațiune și bună ocrotire. Era de alt fel în această blândețe inițială și cuvântul de ordine al celei mai elementare maturități politice. Știam cu toții, că sașii nu pot fi un germen disolvant nici prin numărul nici prin rostul lor. Se mai adăuga și mulțumirea de-a adăposti pe solul românesc un popor de cultură, care în multe privinți poate exercita o sănătoasă îndrumare. Din punctul de vedere pur politic, se conta cu tendințele pașnice ale strămoșescului utilitarism sășesc, care prin acorduri cuminti, găsindu=și o situație de echilibru cu ori-ce guvern dincolo de luptele noastre de partid, va ști să=și armonizeze interesele cu problemele capitale ale vieții noastre de stat.

În acest semn de chibzuință reciprocă s'au fixat raporturile sașilor cu partidele de guvernământ. Îndrăznim să afirmăm, că această atitudine rezonabilă și-a dat roadele, și compatrioții noștri au fost dela început în câștig. Nu numai că n'au pierdut nimic din amploare diverse instituții ale lor înjghebate în cursul vremii din speciale prerogative, care erau în paguba intereselor românești, dar s'au împărțășit de=un ajutor real din partea statului. În deosebire de unguri, noi nu numai că am respectat ființa etnică și cultura națională a sașilor, dar am îngăduit și am sprijinit adeseori în mod factice regermanizarea șvabilor din Banat și=am lăsat să se creeze un nou angrenaj de germanism pe teritoriul nostru, consimțind și îndemnând uneori să se strângă într'o singură tabără toate fragmentele de coloniști, cari re=nuțaseră de mult la ori-ce afirmare politică. Procesul de revivificare

a germanismului militant în Europa centrală, unde a căzut înfrânt pe urma războiului, a început aici în România la adăpostul toleranței noastre. Că în acești zece ani au fost și speranțe, cari nu s'au realizat și revendicări ce=au rămas ne satisfăcute e prea adevărat, dar cine poate spune că poporul românesc, care și=a răscumpărat cu atât prinos de sânge independența de stat, înnoată în bunăfăți și se veselește cu inima ușoară? Realitatea însă, este că ideea de opresiune a sașilor n'a apărut niciodată pe orizontul politicei românești, și cine afirmă acest lucru e ori inconștient ori agent provocator.

Din nefericire pentru țară, partidele noastre politice despărțite între ele de rivalități oarbe nu și=au putut fixa încă un program unitar nici pe chestiuni mari de stat. În raport cu minoritățile, în loc să=și asigure o procedură de continuitate programatică, ele s'au supra=licitat de multe ori în făgădueli. Rezultatul a fost, că utilitarismul minoritar a ieșit din făgașul prudenței, și psihologia acestor oameni destul de măsurăți odinioară a început să prezinte fenomene regretabile de exaltare. De sigur, în această operă de desagregare recordul a fost bătut de partidul național-tărănesc, care în demagogia lui fără nici=un cumpăt a pus în valoare toate curente subversive. Până a ajunge la actuala frăție de arme cu comuniștii, sbârâiala domnilor Vaida=Maniu a răscolit și=a maximat pretențiile minoritare. Partidul liberal, nepriceput și complet desorientat în materie, acumulând greșeli peste greșeli a contribuit de=asemeni în mare măsură la împingerea politicei minoritare dincolo de sferile rațiunii. După guvernul generalului Averescu, care printr'un program de pretenții legitime angajase și partidul maghiar și partidul sașilor la o colaborare în cadrul ideii de stat, liberalii cu miopia lor, pierzând frânele din mână, au realizat *frontul unic* al minorităților în ultimele alegeri: cea dintâi atitudine de *izolare principiară* de partidele românești.

Subt guvernul d=ului Vintilă Brătianu și această problemă ca și atâtea altele a luat un aspect de debandadă. Povățuită de luminele firavului subsecretar d. Tătărescu, complicata chestiune s'a înrăutățit zi cu zi. Lipsită de orice orientare, stăpânirea liberală, absentă în Ardeal, a reușit să sguđuie însăși temeliiile unei organizări de stat. Agitațiile nesăbuite ale eroilor fostului Consiliu dirigent au revoluționat mulțimea și=au culminat în adunarea recentă dela Alba Iulia. Cel mai simplist principiu de autoritate s'a distrus aici și toate fermentele centrifuge și=au dat întâlnire în biata țară fără stăpân. Minoritățile, fi=rește, n'au privit nici=ele cu indiferență această descompunere, care se urma neconținut. Paralel cu mulțimea noastră, cercetată de toate rătăcirile, ele au fost atinse de o influență morbidă, și procesul lor psihologic de exaltare a luat proporții necunoscute încă. Bietii oameni zăpăciți de paralizia actuală a guvernului au fost furăți de iluzii de=șarte, închipuindu=și că în vâlmășagul haotic toate sunt îngăduite și că România la zece ani după întregire e atât de neputincioasă, încât cele mai elementare considerații de prudență pot fi puse la o parte fără nici o consecință.

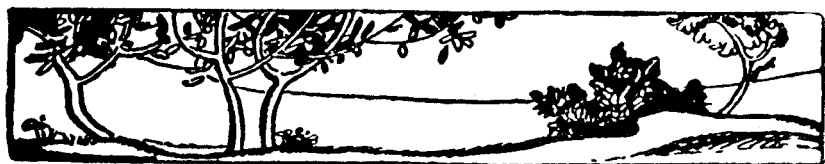
Congresul sășesc dela Sibiu e cel mai eclatant certificat al

prăvălirii prestigiului nostru de stat, ce s'a realizat sub conducerea guvernului actual. Până și bunii noștri sași iau aiere de rebeli și strigă peste hotare. Cât de slăbănoagă trebuie să le apară compoziția organismului nostru, văzută prin prizma acestei nepuținți vremelnice, ca să apară îngrijitoarea lor deformație sufletească și să auzim vorbe mari din gura taciturnă a unor cetățeni atât de maleabili și în fața ordinelor celor mai drastice ale răposatului conte Ștefan Tisza. Ce s'a spus între zidurile posomorâte dela „Gesellschaft“-ul din Sibiu e pur și simplu piramidal. D. Rudolf Brandsch s'a rostit, în tonul necuviincios și provocant al unui creier absolut zăpăcit, despre toate aspectele vieții noastre publice. Critica lui, lipsită de orice rest de spirit ponderat, cu care ne obișnuiseră pașnicii burghezi de odinioară, s'a transformat în insultă și trivialitate. Tribunalul dela Sibiu a uitat pe ce lume trăiește, vede roșu, ne declară hoji, dă ultimatum cu termen fix și amenință cu „Liga Națiunilor“. Dacă mai era nevoie de vre-un argument ca d. Vintilă Brătianu să se convingă în mod palpabil până la ce nivel a scăzut obrazul guvernului ce are nenorocul să prezideze, atunci această rățoială de ultima oră i-1 servește cu o tragică promptitudine.

Țara se cere după un stăpân, care să restabilească buna rânduială în sufletele scăpate de sub controlul rațiunii. Reintegrarea în normal după o perioadă zbuciumată de slăbiciunea guvernanților și de demagogii de meserie, nu se mai poate amâna.

Cât despre poporul săsesc, suntem convinși că își va reveni în fire din această trecătoare răzmiriță grotescă și politicește inoportună. Ca după o eclipsă de judecată pricinuită de aburii grei ai unei exagerate consumații de bere, formula istorică a cuminenței săsești se va sălășlui din nou în mințile desechilibrate o clipă. Acestei temperanțe de gândire, utilă pentru toți, se vor atașa conducătorii sași, chiar și d. Rudolf Brandsch, care va avea să înțeleagă că e ceva mai serios decât rodomontadele d-sale, atunci când și noi ne vom „pierde răbdarea...“

N. O.

Effimie Murgu

Atitudinea românilor bănăţeni în revoluţia dela 1848—49, precum şi rolul tribunului lor care a fost *Effimie Murgu*, nu se poate înţelege fără o reprivire în trecutul Banatului pe care, cu primejduirea tuturor intereselor lui, ne-am obişnuit să-l ascundem în numele colectiv de Transilvania.

Politica bănăţeană din trecut s'a bazat pe realităţi, pe cari cei mai mulţi le ignoră: întâi de toate pe absenţa totală a elementului maghiar din cuprinsul acestei provincii. Până la colonizarea şvabilor în Banat (începând cu anul 1718), o singură comună ungurească a existat aci, *Zomborul-mic*, situată acum pe frontiera româno-ungară, în Torontal, lângă Mureş. În fostul judeţ al Caraş-Severinului, cea dintâi comună maghiară, *Udvarszállás*, s'a înfiinţat la 1835 şi care acum se află în Iugoslavia. Abia începând cu anii 1880 începe o penetraţiune mai apreciabilă a elementului unguresc în Banat, susţinută prin toate mijloacele şi prin toată puterea de stat. Subt raport politic, însă, prezenţa elementului unguresc nu s'a putut remarca până târziu de tot, dar şi atunci numai în centrele mari urbane, cum este Timişoara. La primăria din Lugoj, de pildă, cel dintâi proces verbal în limba maghiară s'a redactat abia la 1887, deci abia cu circa 30 de ani înainte de unire. Anumite regiuni din Banat — teritoriul fostelor regimente grănicereşti — nu luaseră contact direct cu administraţia propriu zisă a statului ungar dela Sf. Ştefan — cel dintâi rege ungar — şi până la desfiinţarea regimentelor grănicereşti, întâmplată pela 1870.

A doua realitate, pe care bănăţenii n'au putut-o scăpa din vedere, au fost „privilegiile, patentele, diplomele, rescriptele“ imperiale, care asigurau sârbilor veniţi în Banat drepturi cu totul speciale. Între anii 1690—1849, nu mai puţin de 40 asemenea diplome imperiale*) protegiuau elementul sârbesc în dauna locuitorilor autohtoni ai Banatului, cari erau românii. Primejdia era cu atât mai mare, cu cât, protecţiunea austriacă a sârbilor nu privea numai viaţa lor economică şi culturală, ci şi cea politică. La congresul căpeteniilor sârbeşti, ţinut la 1790 în Timişoara, însuşi comisarul imperial, baronul Schmidfeld, i-a îndemnat să ceară creierea unui organism politic sârbesc, aparte, şi cu mâna proprie a trasat graniţele „Voivodinei sârbeşti“ de mai târziu (1849—1860) şi la care s'a ataşat şi o mare parte din Banat.

*) Vezi: *Mata Kodovat: Srpska Pravoslavna Mitropolija Karlavaciika*, 1910, pagina 67—70.

Însfârșit, a treia bază a politicei bănățene a fost greul jug al bisericii sârbești, de pe urma căruia românii bănățeni au pățimit nespus de mult.

După aceste informațiuni prealabile, nu este greu de înțeles, de ce în cursul revoluției din 1848—49, în Banat, două curente au trebuit să se ciocnească cu o extremă violență: cel sârbesc și cel românesc. „Sârbii, amețiți de iluziunile unei *Voivodine*, puseră steagul ei până la Coșteiu, lângă frontiera Transilvaniei“, — iar „românii asupriți bisericește și politicește, se mișcau și se agitau pentru despărțirea ierarhică de sârbi“ — zice regretatul protopop al Lugojului, Gheorghe Popoviciu, singurul istoriograf român mai de seamă al Banatului.

Inițiatorul, cât și îndrumătorul de fapt al mișcărilor revoluționare a românilor bănățeni a fost *Eftimie Murgu*. În începutul lui Iunie 1848 el lansează un manifest, prin care cheamă în adunare națională pe românii bănățeni, îndemnându-i să se apere de marea primejdie sârbească. La strigătul lui de alarmă au răspuns circa 50.000 de români cari au năvălit în ziua de 15/27 Iunie 1848 pe „Câmpul Libertății“ din Lugoj, hotărând lupta cea mai îndârjită împotriva sârbilor, sub comanda lui *Eftimie Murgu*, ales „Căpitan suprem al Banatului“. Pentru imediata scuturare a jugului bisericii sârbești, adunarea a trimis de vicar episcopesc la Timișoara pe Dimitrie Stoichescu, iar la Vârșeț pe Ignatie Vuia.

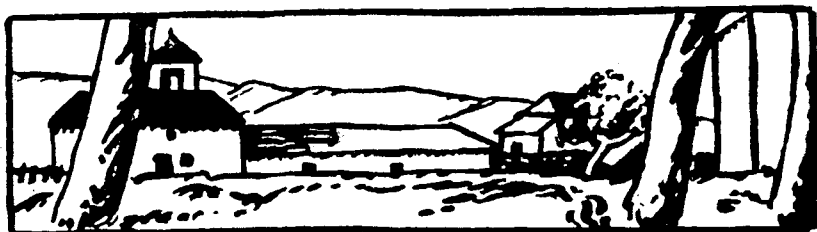
Dar *Eftimie Murgu* și adunarea națională din Lugoj n'au uitat nici de dușmanii ei secundari, de unguri. Depunând jurământul pe Constituția Ungariei, se decretează și introducerea limbei române la toate serviciile publice din Banat, admitând uzul limbei maghiare numai în raport cu guvernul din Budapesta.

Rezultatul sforțărilor lui *Eftimie Murgu* se cunosc. Viena biruitoare a creiat „Voivodina sârbească și Banatul Timișan“, ca unitate administrativă aparte, încercând să permanentizeze în Banat jugul politic al sârbilor, și nu ne-am scăpat nici de unguri cari, după desființarea regimentelor grănicerești, și-au întins heghemonia asupra întregului Banat.

Eftimie Murgu, — ca și frații săi bănățeni — s'a ales cu ponosul nobilei lor sforțări, condamnați și huliti multă vreme, până și prin cărțile de școală, pentru marea crimă de a fi voit să se apere întâi de o robie pezentă sârbească, neglijând pe cea ulterioară ungurească.

A venit, însă, Conferința de pace din anul Domnului 1920 care, — prin frontiera Banatului trasată în temeiul dreptului istoric al „Voivodinei sârbești“, — a reabilitat, cu sângeroase argumente, politica bănățeană din trecut. La o distanță de șaptezeci de ani, ochii tuturor au început să vadă clar și la monumentul lui *Eftimie Murgu*, ridicat de curând în Bozoviciumul Almăjului, locul lui de obârșie, se vor înfățișa, cu admirație și profundă căință, toți bunii români vărsând o lacrimă în amintirea unui mare nedreptățit, și reflectând, poate, asupra unui vechi program politic, care nici în zilele noastre nu este tocmai lipsit de actualitate.

P. NEMOIANU

Biserica națională

— Fragmente dintr'o conferință —

I.

Cândul cucernic, pe care suntem datori să-l îndreptăm spre ființa bisericii noastre strămoșești e un prinos de recunoștință față de jertfele, pe cari această biserică le-a adus în trecut, ca să păstreze cugetul românesc viu și nevătămat. E convingerea nestrămutată, că mărirea viitoare a țării românești, întregită în hotarele ei de acum, dar chinuită încă de multe întrebări, nu se poate câștiga astfel, decât printr'o colaborare nedespărțită a ideii naționale și a sentimentului religios, cele două pietre de temelie ale existenței noastre de până azi.

Așa ne-au cunoscut vremile de restrînte, când eram împresurați de dușmani lacomi și puternici, așa se cuvine să ne găsească și epoca de liberă expansiune a forțelor noastre creatoare, pe care o salutăm ca pe o justă răsplată a suferințelor îndurate dealungul veacurilor.

În istoria zbuciumată a neamului nostru, biserica a fost cu adevărat o cetățuie dâră de rezistență națională. Aici, pe pământul ud din belșug de lacrimile atâtor zile de umilință, noi am păstrat moștenirea noastră spirituală, nu atât prin fapte politice răsunătoare, cât printr'o admirabilă împotrivire a sufletului față de volnicia cutropitorilor. Subt apăsarea stăpânirii străine, manifestările noastre culturale n'au îmbrăcat o haină bogată și pompoasă. Cărturarii noștri, ascunși în câteo chilie de mănăstire, descifrând învățăturile veșniciei la lumina pâlpâitoare a unui biet opaiț, se apropiau de înălțimile abstracțiunii cu mers nesigur și sfios. Tiparele civilizației noastre s'au încheșat anevoie, dar neconținut se afirma, cu stăruința picăturilor de ploaie menite să străbată prin stâncă, credința neclintită în judecata Dumnezeuului părinților noștri, din a cărei supremă dreptate tot trebuia să ne înfrupțăm odată.

Cel mai sigur adăpost al acestui izvor de nădejdi pentru ziua de mâine a fost biserica noastră națională. Oriunde puteau să ne

ajungă armele otrăvite ale asupritorilor. Ele rămâneau neputincioase în fața altarului, unde cugetul fiecăruia, stând înaintea nepătrunsei taine a eternității, se ruga lui Dumnezeu în limba în care învățase să îngâne cel dintâi Tatăl Nostru.

Cum să ne mai mirăm, că biserica a ocrotit ca pe o scumpă comoară milenară urma neștersă a originii noastre latine? Câte valuri barbare n'au trecut pe deasupra sufletului nostru mutilându-l! Câte influențe din afară n'au căutat să abată dela alvia ei datina primei noastre încreștinări! Cu toate acestea, dovezile despre vechimea creștinismului românesc, — și despre minunata lui continuitate, — s'au păstrat în toate vorbele pe cari le rostim în legăturile noastre cu biserica. Insuș numele divinității unice, a cărei prezență natura o simte pretutindeni și totdeauna, a răsărit din îmbinarea a două cuvinte latinești. Istoricii noștri folosesc aceste argumente pentru a arăta că „de parte de a fi împrumutat ceva de la neamuri mai noi în cultură, ca bulgarii, creștinismul românesc a fost unul din mijloacele prin cari s'a întemeiat poporul nostru al românilor“. Actul de naștere al neamului acesta a fost redactat în acelaș timp cu actul său de botez. Cuvintele: cruce, biserică, sărbătoare, Duminică, Paști, Rusalii, și altele, sunt venite de-adreptul din latinește, înfruntând cu vigoarea lor puterea de măcinare a timpului. Ceeace înseamnă, că mai târziu, când după o lungă perioadă de slăbire a conștiinții naționale, poporul românesc a ajuns, tot prin mijlocirea unor fruntași ai bisericii, la revelația originii sale latine, n'a fost nevoie ca reformatorii limbii scrise, inovatori ai regulilor gramaticale, să gonească din graiul creștinesc al drept-credincioșilor prea multe expresii străine inoportune. Cele mai însemnate din aceste cuvinte, referitoare la practica religioasă, erau vechi de treisprezece veacuri, și se roșteau la fel pe tot întinsul pământului românesc, ca o elocventă probă despre neînvinga virtute conservatoare a bisericii noastre naționale.

* * *

În cursul anilor, biserica și națiunea au fost un trup și un suflet. Această constatare e atât de adevărată, încât se poate spune, că perioadele de ridicare ale vieții naționale coincid la noi cu epocile de înflorire a sentimentului religios. Nu cunoaștem în această privință decât o singură excepție, care, din nefericire, stă chiar în pragul întemeierii României moderne. Dar despre aceasta, vom pomeni mai departe.

Deocamdată să ne ducem cu mintea, cum dorește poetul, la o mie patru sute. Turcii sunt subț porțile Bizanțului, a cărui energie războinică, remarcabilă încă pe vremea unui Andronic Comnenul, s'a topit în mijlocul traiului îmbelșugat și a controverselor prea subtile. Mâncărurile sunt prea grele și discuțiile prea lungi. În acest răstimp săbiile ruginesc în frumoasele panoplii prinse în scumpe covoare orientale. Pe când sabia lui Mahomed al II-lea e proaspăt ascuțită. Mâna care o poartă e vânjoasă aspră și lovește repede. Sultanul își duce

cortul de-alungul câmpurilor de bătaie fără să se gândească la huzur. Problemele culinare nu-l preocupă. Mătăsurile nu-l atrag. Subt căpătâiul lui odihnește o singură carte: Coranul, din care abia știe să citească. În fruntea oștilor în luptă, săngeros și temerar, el vine ca o furtună oarbă asupra unei civilizații o tenile, unde ostașii benchetească iar teologii sunt ocupați să taie în patru firul cel subțire al interpretărilor doctrinare. Bizanțul cade, astfel, aproape fără apărare. Iar revărsarea apelor musulmane nu mai întâmpină niciun obstacol în drumul lor cuceritor până la Dunăre.

Aci îi așteaptă pe turci, cu arcurile întinse, oștenii Domnilor români. Cele două Principate românești nu sunt țări puternice. Vecinii, de unde ar putea să sosească un ajutor, sunt bucuroși că pericolul e încă departe. Gospodarul țării are în jurul lui câțiva boeri devotați și un pâlcc de călăreți pe cai ușori. Dincolo de hotar roiesc cete — cete de spahii, fără sfârșit ca nisipul mării. Pedestrima țărănească e iute și ageră, dar e puțină, și-i trebuie răgaz să se adune când răsună buciumul de-alungul văilor și ard focurile pe culmi. Cum va putea să țină piept șirurilor strănse ale ienicerilor, cari vin ca un potop? Cine îi va da putere să lupte unul împotriva a zece? Ce duhuri va trebui să cheme în ajutor pentru a întoarce înapoi puhoiul năvălitor? E cu puțință asemenea minune?

A fost. Minunea a făcut-o sentimentul religios al acestor plugari cu frica lui Dumnezeu, cari porneau la bătaie împotriva puterii formidabile turcești, știind prea bine că ei nu sunt numai ostașii țării lor, ci ai creștinătății întregi. Creștinătatea, ce-i drept, nu le purta prea mult de grijă, dar, nu pentru răsplată, și nu pentru recunoștința altora se băteau. Soarta i-a așezat tocmai la mijlocul balanței, și au stat ca o piatră de hotar între cele două lumi ce se ciocneau. Așa mici și neînsemnați cum erau, ei au ținut aici cu prețul vieții, pe umerii lor slabi, cumpăna hotărâtoare a istoriei. Aici s'a oprit puhoiul Islamului. O mână de credincioși ai bisericei strămoșești au apărat pământul ostnelilor lor, dar mai presus de orice legea creștinească, în păstrarea căreia se găseau toate bunurile lor sufletești. Toată povestea inimii lor, dela leagăn până la mormânt... Biserica era apărată cu îndârjire de națiunea întreagă, fiindcă, la rândul ei, biserica rămănea cel mai sigur loc de refugiu al națiunii în ceasuri de grea încercare.

Așa a vrut soarta. Fără să introducem în judecata noastră o notă de exagerat orgoliu, se cade să spunem, că noi am reprezentat în acest colț de neconținută trecere al Europei, la acest vad despărțitor al Răsăritului de Apus, un punct de sprijin și o ideologie constantă, un fort inexpugnabil de credință, în ale cărei cazemate s'a conservat, bătându-și joc de valorile schimbătoare ale istoriei, aceeași statornică și fecundă doctrină a iubirii de neam și de lege.

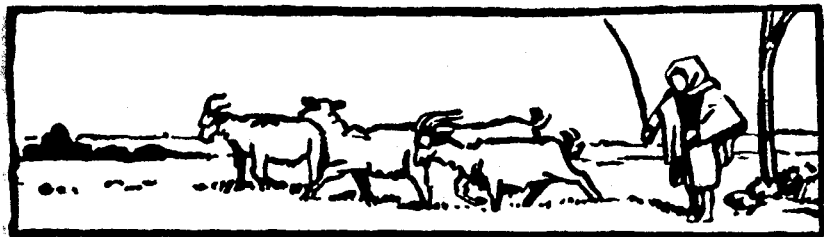
Aceste două sentimente călăuzitoare au dominat întreaga dezvoltare politică a Principatelor dela Dunăre. Noi n'am cunoscut înclăstarea aceea pătimășe dintre puterea lumească și biserică, — războiul dintre Papi și Împărați, — care a zduduit aproape tot veacul de mijloc cu frământările-i necurmate. Românii nu s'au măcelărit între ei, fiindcă

ar fi aparținut unor biserici diferite. Infățișându-se în cadrul trainic al unei neștirbite unități, biserica românească a cuprins la sânul ei pe toți fiii neamului, pe deasupra hotarelor mincinoase cari i-au des-părțit atât amar de ani. Biserica noastră n'a fost un motiv de discordie, ci dimpotrivă, singura trăsătură de unire între românii, altminteri des-părțiți în țări diferite. Voievozii erau cătitori de mănăstiri, iar Mitropolii sfinctnici ascultați ai Divanurilor țării. Firele se împleteau atât de strâns, încât nu se mai puteau alege. Dumnezeu nu da numai înțelepciunea minții, când era de luat o hotărâre însemnată pentru obște, ci era de față, ca gând și ca justificare, până și în vâlmășagul asurzitor al luptei, întărind brațul războinicului și improspătând mult încercatul lui curaj. Locașurile de rugăciune, cari se ridicau deopotrivă după o biruință ca și după o înfrângere, erau tot atâtea mărturisiri ale pietății creștine, în numele căreia se dăduse bătaia. Nici atunci când Ștefan cel Mare a fost copleșit de numărul superior al turcilor în lupta dela Războieni nu s'a abătut dela bunul obicei pe care el însuși îl consacrase. Lovitura fusese grea. Cei mai viteji dintre căpitanii de oaste căzuseră. Sângele cursese șiroaie. Puțini dintre arcași se mai întorseseră la vatra lor prădată, după retragerca păgânilor. Dar oricum, primejdia trecuse. Și, ca să simbolizeze ceea ce nu se putea birui în sufletul neamului său, Voivodul a ridicat o cruce nouă deasupra unui nou altar închinat Mântuitorului. A zidit mănăstirea dela Tazlău, în munți Băcăului, pe locul unde se ciocniră cele două oști. Iar în pisania mănăstirii, ca să nu rămână nici îndoială asupra vredniciei sale de ostaș al lui Cristos, Ștefan a poruncit să se întocmească o istorisire a „războiului“ celui crunt împotriva „puternicului împărat turcesc Mahomed“, care pornise asupra Moldovei „cu toată puterea lui răsăriteană“. Dumnezeu a primit darul și a ascultat povestea luptei...

Urmașii lui Ștefan cel Mare au clădit mai puține mănăstiri, dar au avut și mai puține biruințe. Biserica întocmai ca un sensibil seismograf al zguduirilor întâmplare pe solul național, s'a resimțit de toate loviturile, pe cari neamul însuși le primea. A suferit tirania influenței slavone, a suportat exodul călugărilor greci, a cunoscut tentativele de ademenire ale propagandei calvine, gășind numai în sine însăși și în puternica sa tradiție trebuinciosul reazim pentru a nu se împrăștia.

ALEXANDRU HODOȘ

Pace sau război?

De zece ani, de când trăim în cuprinsul hotarelor României-întregite, conducătorii așa zisului partid național din Ardeal, cu excepția guvernării de pomină a Consiliului dirigent, n'au contribuit la viața politică a țării decât cu agitații sterile și cu ridicole amenințări.

Într'o vreme, când era nevoie de cimentarea cât mai grabnică a unității noastre sufletești, ei au lansat lozinca separatismului, semănând ura împotriva „regătenilor”. Într'o epocă de concentrare conștientă a energiilor naționale, ei au scormonit toate nemulțumirile și au ațâțat toate poftele, punând la contribuție armele otrăvite ale celei mai deșănțate demagogii.

Acești profitori bine hrăniți, ale căror nume se răsfață pe lista celor mai variate consilii de administrație, s'au improvisat în tribuni ai poporului, predicând ștergerea birurilor și împărțirea averilor. Acești exploatare ai unei firme politice uzurpate, a căror contribuție la dobândirea libertății noastre naționale ar trebui căutată mai atent în declarațiile de supunere către stăpânirea Habsburgilor, au îndrăznit să vorbească despre revizuirea hotărârilor dela Alba-Iulia.

S'ar părea, că acest joc frivol se apropie de sfârșit. Într'un recent interview, publicat, firește în *Adevărul*, d. dr. Alex. Vaida, fost președinte al Consiliului, și mai demult medic al băilor din Karlsbad, se face trâmbițașul unui avertisment categoric, anunțându-ne că de voința d-lui Iuliu Maniu, șeful partidului național-țărănesc, depinde dacă vom avea *pace* sau *război* în țară.

Dacă ar fi să glumim, tratând situația politică în imagini vesele, am spune, că șeful partidului național-țărănesc va continua să rămână multă vreme, ca măgarul lui Buidan, între căpița cu fân și hârdăul cu apă, neștiind dacă-i e mai mult foame, ori mai mult sete. Între *pace* și *război*, d. Iuliu Maniu va oscila multă vreme, ca acul nehotărât al unei cumpene stricate, fiindcă ursitoarele l'au sortit, încă dela naștere, unei perpetue neutralități...

Să presupunem, însă, că trecând peste capul comandantului, ar porni să intre în foc aghiotanții. Dl dr. Alex. Vaida dela fabrica

Renner, d. Șt. Csicsó Pop dela Banca Românească, d. Mihai Popovici dela Eldorado... Ce s'ar întâmpla, dacă acești îndrăzneți franc-tirori ai politiceii românești ar pune mâna pe pe seceră (vechiul dumnealor semn electoral), ar încinge cartușiera peste redingotă, s'ar așeza în fruntea mulțimii înfierbântate, și ar face revoluție?

Să examinăm cu sânge rece situația și să vânturăm toate ipotezele. În mijlocul populației țărănești există, fără îndoială, o stare de surescitare. Recolta cea rea a anului acesta a accentuat-o și mai mult. Nici la orașe nu stau lucrurile mai bine. Mizeria bate, cu degetele-i de perceptor, la ușa multor case. Cârmuirea actuală, nu numai că n'a găsit soluții fericite pentru a alina necazurile oamenilor, ci dimpotrivă, încărcându-se de ponosul unei guvernări impopulare, a turnat ulei peste foc. Cu toate acestea, nu se poate spune, că în România de astăzi e posibilă o revoluție. Întâi (să ni se dea voie să fim sinceri), fiindcă n'are cine s'o facă. Al doilea, fiindcă păzitorii ordinii (vorba d-lui general Averescu) dispun de mijloace solide și largi pentru a potoli pe cei zvăpăiași și a chema la simțul realității pe cei rătăciți.

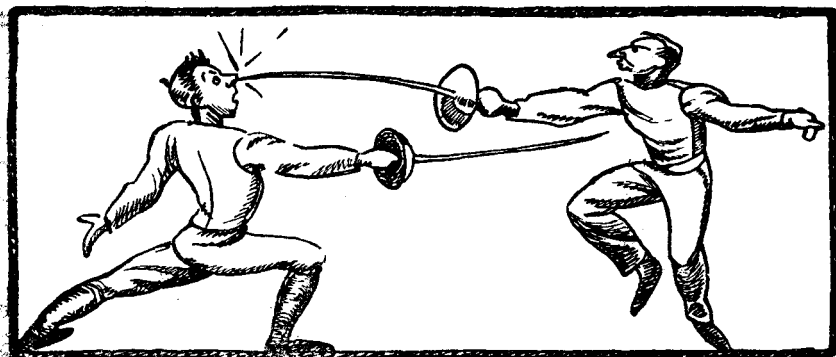
Partidul național-țărănesc, prin gura dlui dr. Alex. Vaida, se laudă cu cele petrecute la alegerea recentă dela Bistrița, înfățișând isprava cătorva bătauși ca un *avant-gout* al răzmeriței în perspectivă. Exemplul nu ni se pare bine ales, și, dacă atât știu să facă sanchi-loții graselor tantieme, apoi slabă nădejde de luarea Bastiliei!

La Bistrița, în primul rând, s'a operat prin surprindere asupra unei case particulare, unde se găsea o doamnă bătrână și fără apărare. Dacă scandalagii dlui dr. Alex. Vaida n'ar fi fost atât de prudenți, păteau ce au pățit la alegerea dela Reghin (pe care spinarea lor o mai țin încă minte), și ce au pățit la ultima întrunire a partidului poporului din Timișoara (de unde s'au întors cam scârmănași). Apoi, mai e ceva. La Bistrița, agenții forței publice, în loc să împrăștie și să dezarmeze de ciomege pe devastatori, au stat cu mâinile încrucișate, pe motiv că au ordin să nu se amestece în lupta dintre cele două partide de opoziție.

Nu știu ce ne face să credem, că nu va fi totdeauna așa. De viitor, se vor găsi destule mijloace pentru potolirea agenților electorali, angajați la spargerea geamurilor unei locuințe, de unde stăpânul a plecat. Ce Dumnezeu, n'o să confundăm câțiva scandalagii, gata să o ștergă la primul fluer de gardist, cu autenticii revoluționari, dispuși se moară pe baricadă!

Aceasta însemnează, că rățoiala domnului dr. Alex. Vaida nu ne emoționează, iar de războiul pe care urmează să-l deslănțuiască teribilul domn Iuliu Maniu, nu ne temem. Sunt încercările naive de șantaj ale unor vânători ai puterii, cari, după ce au epuizat toate celelalte mijloace, le-a mai rămas unul singur: *amenințarea*. Bună armă, pentru cine se sperie și se intimidează ușor. Pentru cei, cari au dat dovadă că nu-și pierd judecata limpede nici în cele mai grele împrejurări, problema nu e prea dificilă. Ea se rezolvă prin două plutoane de jandarmi...

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

BCU Cluj / Centrul Săpături Library Cluj

D. D. Teodorescu, profesor de arheologie la Cluj, a continuat anul acesta săpăturile dela Grădiște.

*Inchide ochii și ascultă
Cum crește glasul strămoșesc!
Nu-i o scamatorie-ocultă,
Să știi, că pietrele vorbesc...*

*Din timpurile de-altădată,
Un veac mereu întinerit
Ne mai surâde înc'odată
Pe-un ciob de marmură cioplit.*

*De subt a vremii rece spuză
Răsare iarăș, cu temeii,
Viteaza Sarmigegetuză
Cu Decebal în fruntea ei...*

*Coboară anii 'n jos ca apa,
Și 'mbătrânim din an în an,
Înfige-adânc în brazdă sapa,
Să stăm de vorbă cu Traian.*

Și cum suntem zidiți cu toții
Tot din acelaș țărainic lut,
La fel căuta-ne-vor nepoții
Cu târnăcopul prin trecut.

Eu parcă văd venind urmașii,
Din Mehedinți sau din Buzău,
Cucernic îndreptându-și pașii
Să ne admire la Muzău.

Și-un domn în vârstă respectabil,
Va întreba, ocazional:
— „Vă rog, dacă sunteți amabil,
„Unde-i partidul național?“

„Nu l'ași găsit cumva subt pietre,
„In urna unde l'au depus?
„Pe subt cenușa stinsei vetre
„Unde uitarea l'a răpus?“

„Avea, odată, voturi multe,
„Și multă indignare'n glas,
„Venea o lume să-l asculte...
„In urma lui, ce-o fi rămas?“

Și va răspunde cu uimire
Bătrânul învățat jignit:
— „Care partid? N'am nicio știre
„In care secol a trăit?“

„Pe lespedeă adânc săpată
„Citesc, amice, orice chip.
„Dar, nu rămâne niciodată
„Ce scrie vântul pe nisip...“

EUDOXIU FOSILĂ

— fost secretar general la
Consiliul dirigent —

I N S E M N Ă R I

Procesul comuniștilor. — Presa din strada Săringar (cititorul înțelege pentru ce ne ocupăm atât de aproape de isprăvile ei) nu scapă niciodată prilejul de a îmbrășișă cu simpatie orice mișcare de subminare a ideii naționale. Aceeașă atitudine a adoptat-o și față de procesul comuniștilor, care se judecă în momentul de față înaintea Consiliului de război din Cluj.

Nu știm, dacă toți cei prezenți pe banca acuzării sunt vinovați de faptele ce li se impută. Ceeace știm, e că toți sunt comuniști, adică adversari neîmpăcați ai actualelor rânduieli sociale, la adăpostul cărora se cimentează puterea de coeziune a neamului românesc. Prin urmare, firesc ar fi, ca toți bunii români să aștepte verdictul judecății, care va arăta în ce măsură acești propagandiști ai dictaturii roșii au trecut dela doctrină la faptă.

Confrații dela Adevărul și Dimineața, secundați, spre rușinea noastră a tuturor, de oficioasele național-tărăniște, n'au făcut așa. Ci, cu mult mai înainte ca justiția să se pronunțe, au declarat pe

toți acuzații comuniști victime nevinovate ale oligarhiei românești... Nenumărate articole se scriu în apărarea acestor dușmani ai României, cari, oricum ar fi, abia așteaptă prilejul unei fraternizări cu Sovietele dela Moscova.

În special, înduioșății umanitariști din redacțiile așa numitelor gazete democratice s'au învoit cu toții să scoată basmă curată pe unul dintre principalii acuzați, pe d. Victor Aradi, în favoarea căruia s'au pus în funcțiune toate călimările blumenfelzilor din Capitală, plus călimara d-lui Ion Clopoțel dela Patria din Cluj. Dacă s'ar lua după scrisul acestor apărători suspecți, publicul românesc ar putea să creadă, într'adevăr, că acest Victor Aradi, pe numele căruia soseau în România până acum câteva luni ajutoarele bolșevice de peste graniță, a fost, pe vremuri, un fanatic filo-român, căruia suntem datori să-i iertăm orice vină de dragul articolelor scrise în favoarea noastră pe vremea stăpânirii maghiare.

În conștiința impresionabilă a celor neștiutori ușor, se poate naște o confu-

zie. Adevărul, însă, rămâne în picioare, în ciuda tuturor aparențelor înșelătoare. D-l Victor Aradi a fost totdeauna ceea ce a rămas până astăzi (nu putem să știm ce are să fie mai târziu), un adept al principiilor comuniste. Sub regimul maghiar de ieri, ca și sub regimul românesc de astăzi, el a fost deopotrivă de *subversiv*, urmărind cu aceeași intensitate biruința absurdității marxiste. Sufărințele îndurate de poporul românesc, sărăcia lui; exploatarea din partea grofilor din Ardeal și a capitalismului dela Budapesta, i-au servit ca arme de luptă în urmărirea unei biruințe, care n'ar fi fost și biruința noastră. Acolo unde noi vedeam pe românul sortit să fie maghiarizat cu sila, d. Victor Aradi nu zărea decât pe *proletarul*, pe a cărui miserie s'ar fi putut clădi proiectele mult așteptatei dictaturi comuniste.

Să ni se dea voie să spunem, că nu se potrivește. Dintre cele două fețe ale aceleiași probleme, cea națională și cea socială, d. Victor Aradi a ales-o numai pe cea din urmă, dorind s'o acoapere cu flamura roșie a socialismului internațional. Ciudat filo-românism, n'avem ce zice...

Veți întreba, totuș, cum se face, că presa din strada Sărindar (și amicii ei dela Cluj) s'au lansat în susținerea unei cauze atât de riscate? Explicația nu va fi nici prea grea, nici prea complicată. E de ajuns să spunem, că d. Victor Aradi, filo-românul dela Cluj, e văr bun cu d. B. Brănișteanu dela București, tot filo-român și dumnealui. Pe strămoșul lor comun l-a chemat Leiba Braunștein, și era cărciumar în Galiția...

Din aceeaș familie pare să fie și d. Leon Trotzki, surghinuitul comisar al poporului, și fost tovarăș al răposatului Lenin.

Se laudă devastarea. — În sfârșit, avem o radicală schimbare de front. Honigmanii, cunoscuți umanitariști prin

tânguire, au adoptat principiul violenței. Până deunăzi protestau srașnic, de câte ori venea vorba de o păruială și invocau preceptele civilizației ca să le apere obrăznicia. Era de ajuns o încruntătură la adresa unui harhâr dela Podul-Illoaii, ca să țipe „ai-vei!”, și chelălăiala lor să bată telegraful la New-York. Așa se fixaseră ei în opinia publică, și trebuie să recunoaștem că această calitate de „oameni ai ordinii” i-a ferit de multe perechi de palme bine-meritate. Acum își reneagă tradiția, se declară belicoși, și nu mai au răcoare de bătaie. Devastarea odioasă dela Bistrița nu le-a smuls nici o protestare. Dimpotrivă, sălbătăcia a fost subliniată de aplauzele șgomotoase iar ziarul *Lupta* de pildă saltă de bucurie și behăie glume în chestiune. O caricatură lansează ideia, că pe viitor orice candidat din partidul poporului să fie devastat de derbedei. Care va să zică, s'a dus umanitarismul și trebuie introdusă violența. Cu alte cuvinte, bătaia se admite, zice Honigman. Foarte bine! Reținem descoperirea și vrem ca să se știe.

Părintele Ion Moța. — Inregistrăm, cu o sinceră emoție, o întâmplare neînsemnată în aparență, dar care ne poartă cu gândul spre vremile bune ale solidarității noastre naționale. Părintele Ion Moța, vechiul luptător îndrăzneț din epoca stăpânirii maghiare, redactorul popular al foi *Libertatea*, și-a reluat, după o întrerupere de doisprezece ani, misiunea sa de slujitor al altarului, ca preot în Orăștie. Micul orășel din județul curat românesc al Hunedoarei a văzut, deunăzi, însuflețita solemnitate a instalării sale, în mijlocul unanimității sufragiilor sufletești din acel finut.

Povestea acestei reîntoarceri merită să fie istorisită în câteva cuvinte, pentruca pilda să vorbească tuturor.

Încă dinainte de război, părintele Ion

Moța era preot în Orăștie și redactor la *Libertatea*. Iși închinase, deopotrivă, activitatea sa practice sentimentului religios și apărării ideii naționale. Se împărțea, cu inima împăcată, între amvonul bisericii și masa de scris a redacției. În conștiința sa, cele două misiuni se confundau.

La intrarea României în acțiune, când ostașii regelui Ferdinand au trecut Carpații, făcând să fluture dealungul vechilor hotare steagurile libertății așteptate, părintele Ion Moța nu și-a mai putut ascunde adevăratele sale simțăminte. S'a alăturat armatei românești, a cărei soartă a împărtășit-o, apoi, după retragerea din munți, până în refugiul din Moldova, ducând pretutindeni credința sa în biruința finală.

Se înțelege, că pentru fapta aceasta guvernul dela Budapesta l-a trecut în rândul trădătorilor, cerând mitropoliei dela Sibiu să-l scoată, din slujba preoțească.

După 1 Decembrie 1918, părintele Ion Moța s'a înapoiat acasă, cu sufletul plin de bucuria izbânzii pe care o visase o viață întreagă. S'a așezat din nou la masa de redacție, a făcut să reapară *Libertatea*, a fost câțva timp deputat în Camera dela București, a intrat în valurile politice militante, dar n'a răbdat să rămână despărțit până la urmă de misiunea sa de preot. Pe bună dreptate, părintele Ion Moța ar fi putut să ceară imediată sa reintegrare, fără multe formalități, în postul din care fusese scos fiindcă trecuse în România. Era o pedeapsă, pe care noua stăpânire trebuia s'o ștergă dintr'o elementară datorie de recunoștință față de un gest plin de curaj și de patriotism.

Au trecut anii, și reintegrarea a întârziat să vină. Atunci, părintele Ion Moța s'a hotărât să candideze încă odată la postul de preot al Orăștiei, pe care-l părăsise în 1916. Alegerea s'a efectuat acum câteva săptămâni, iar

părintele Ion Moța a întrunit unanimitatea absolută a voturilor exprimate.

E lesne de înțeles pentru subliniem cu simpatia noastră această revenire. În aceste zile de antipatică parvenire a ațător politicieni mediocri, cari, nemulțumiți că din modești advocați de provincie au ajuns profesori de Universitate, injură țara, — iață un fruntaș al vieții noastre naționale, un om de talent și de convingere, un român în al cărui trecut nu se poate desluși nicio pată, care nu se sfiește să revină la îndelnicirile sale de altădată, împărțindu-se cu aceeaș inimă împăcată între amvonul bisericii și masa de scris a redacției.

Părintele Ion Moța nu vrea să fie ministru, el nu cere slujbe și onoruri, el nu strigă laolaltă cu derviișii demagogiei în campanie electorală, el nu stă laolaltă cu Mozes Farkas în consiliul de administrație al fabricii „Renner”, — ci se mulțumește să fie, ceeace a fost și altădată: preot în Orăștie și redactor la *Libertatea*. E o lecție de virtute morală și de românism luminat, pe care nu știm câți dintre noi vor folosi-o...

Mișcarea monarhistă în Ungaria. — Șeful partidului rasist Iuliu Gömbös a fost numit secretar general politic (nu ministru, cum s'a scris în presa din țară) la ministerul de Război din Ungaria. Numirea lui a produs o adâncă emoție și o vie reacțiune în cercurile politice ungare, deoarece, după cum se svonește, nu peste mult timp el va lua conducerea efectivă a departamentului Apărării naționale ungare.

D. Iuliu Gömbös, în vârstă abia de 40 de ani, s'a afirmat ca un bărbat de stat energetic, bun organizator, fără a fi prea scrupulos în alegerea mijloacelor de a rezolvi repede o problemă dificilă. După prăbușirea armatei austro-ungare a fost trimis ca delegat pe lângă ministrul plenipotențiar Balla Aladár, în Slavonia, pentru a ajunge la o înțelegere

între aceste două popoare; de atunci ea n'a încetat să fie aderentă unei orientări spre Jugoslavia, deși acest lucru pare paradoxal azi, după prietenia înfăptuită între Italia și Ungaria. A luat parte la organizarea armatei naționale ungare, unde a fost apreciat atât de amiralul Horthy, cât și de contele Bethlen. În 1921, când toți politicienii mai de seamă din Ungaria au stat zăpăciți în fața evenimentelor, d. Gömbös a fost singurul care a strâns pe studenții universitari și pe „ungurii cari se deșteaptă”, și i-a comandat împotriva trupelor carliste înfrângând încercarea de restaurare a fostului rege al Ungariei.

Din acest motiv, legitimiștii văd în el pe cel mai temut adversar al revenirii Habsburgilor. Deși d. Gömbös s'a grăbit să facă repețite declarații, pentru potolirea spiritelor agitate, spunând că primește integral punctul de vedere al contelui Bethlen, după care chestia monarhică ungară nu este actuală, deputatul legitimist baronul Kray a părăsit partidul contelui Bethlen, exprimându-și nemulțumirea ce a provocat numirea dușmanului continuității de drept. Legitimiștii de sub conducerea lui Andrassy au hotărât să înfăptuiască frontul unitar legitimist, strângând în aceeași tabără pe toți aderenții principelui Otto. Frământările din partidul lui Bethlen nu s'au potolit și presa anunță noi demisionări senzaționale, după ceea ce dlui Kray și a fruntașului politician, fostul ministru de Finanțe, d. Kallay.

Șeful guvernului maghiar pe de o parte pare a se fi convins, că străinătatea se va pune unei restaurări a Habsburgilor, pe de altă parte vede cu îngrijorare agitațiile intense legitimiste în interiorul țării, odată cu apropierea majorității arhiducelui Otto. După statutul casei de Habsburg, capul familiei, care este acum fosta împărăteasă-regină Zitta, are dreptul să proclame pe Otto major la vârsta de 16 ani, adică chiar la 16 Noiembrie viitor.

Contele Bethlen, care ține să-și îndeplinească sarcina ce și-a luat-o de a consolida Ungaria prin orice mijloace, fiind să organizeze armata în cadrele îngrădirilor impuse de tratate, și să pregătească o atmosferă cât se poate mai favorabilă Ungariei și revendicărilor sale; dar, după părerea lui, încoronarea eventuală a lui Otto ar putea avea urmări catastrofale, și ar fi potrivită să compromită toate rezultatele de până acum pe tărâmul revizuirii tratatului dela Trianon.

Contele Bethlen își dă seamă, că provizoriul nu poate dăinui *sine die*, deci se pregătește pentru orice eventualitate. Nu împiedică o propagandă pentru alegerea unui domnitor fie din afară, fie în persoana arhiducelui Albrecht, care în timpul din urmă desvoltă o activitate neobosită în viața publică, cunoscută fiind legăturile lui cu elementele ebrede. Alegerea lui ca rege al Ungariei ar provoca mai puțină rezistență din partea Germaniei, decât cea a lui Otto, care este privit ca o viitoare piedecă a „anschluss“-ului. Nu sunt mai puțin prețioase legăturile lui Albrecht cu străinătatea, cari pot fi folosite de guvernul maghiar pentru a neutraliza eventuala opoziție anglo-franceză la alegerea lui ca rege. (Albrecht este fiul principesei Isabela de Crouy, aparținând înaltei aristocrații belgiene, care și-a păstrat direct legăturile cu curtea domnitoare din Bruxelles).

Toate acestea sunt, însă, numai proiecte, din cari viitorul va alege.

Un omagiu meritat. — Deschiderea stagiunii Teatrului Național din Cluj s'a făcut în mijlocul unei calde atmosfere de sărbătoare. O sală plină, cum de mult nu mai văzusem aici, a aplaudat versurile sonore din „Vlaicu Vodă”, dându-ne impresia precisă că noul an teatral a pășit cu piciorul drept.

Trebuie să recunoaștem, însă, că suc-

cesul seni s'a datorit în întregimea lui, d-lui Zaharie Bârsan, a cărui reparație pe scena unde vreme de opt ani a fost priceput îndrumător, a fost salutată cu unanime și spontane ovații. Orice semnificare am da acestui răsunător omagiu, — care n'a avut nimic ofensător pentru actuala direcțiune, — suntem datorii să recunoaștem, că el era meritat demult.

Ovațiile s'au adresat, în primul rând, artistului. Pe drept cuvânt. Dl Zaharie Bârsan, interpret ideal al tragediei clasice și al dramei romantice, are în „Vlaicu Vodă“ una din cele mai puternice și mai bine studiate roluri ale sale. E o creațiune, în adevăratul înțeles al acestui cuvânt de preț, care s'a banalizat prea des în amabilități deșarte și în notițe elogioase, plătite cu douăzeci de lei linia. Dl Zaharie Bârsan joacă pe Vlaicu cu o vigoare și cu un elan, cari sunt *personale* ale sale. El face din legendarul Voivod muntean o figură de o rară frumusețe bărbătească, lăsând să se simtă lămurit, că perfecțiunea cu tălc a eroului nu se datorește vicleniei *măscute*, ci unei intense încordări de voință, supravegiate la tot pasul. Realizarea acestei concepții de interpretare, care-i aparține d-lui Zaharie Bârsan ca o plăsmuire a viziunii sale, se poate numi, fără jenă, impecabilă.

Aplauzele s'au îndreptat, apoi, în chip firesc, spre fostul director al Teatrului Național din Cluj, care a călăuzit cei dintâi pași ai acestuia, asigurându-i numeroase și curate triumfuri de artă onestă, a căror amintire stăruiește încă în sufletul publicului. Imprejurări, pe cari publicul nici nu le cunoaște prea bine, au determinat retragerea d-lui Zaharie Bârsan dela postul său de comandă. Aceasta nu împiedică pe nimeni să recunoască, în auzul tuturor, munca pe care d-sa a depus-o spre folosul unei instituții de cultură, care, de atunci, vorbind ade-

vărul adevărat, n'a mai cunoscut aceeași prosperitate.

Manifestația de Duminecă seara mai are, în fine, și o a treia tălmăcire. Ea vrea să spună, că fără ajutorul *talentului* nu se poate culege, pe câmpul artei, nicio biruință. Acest avertisment trebuie reținut.

O luptă financiară. — În jurul băncii românești *Ardeleana* din Orăștie, întemeiată mai demult prin stăruința regretatului Ion Mihu, se dă în momentul de față o luptă aprigă între două tabere potrivnice.

Conflictul nu ne-ar interesa, și nu l-am încresta în aceste rânduri, dacă n'ar arunca o lumină caracteristică asupra moravurilor noastre politice. Într'adevăr, întreaga frământare a fost provocată de lăcomia acaparantă a unui prea cunoscut matador al partidului național-tărănesc, d. dr. Aurel Vlad, care și până acum făcuse din vechiul institut de credit, la conducerea căruia s'a strecurat de curând, un adevărat cuib călduț al agenților săi electorali.

Pentru a pune mâna definitiv pe *Ardeleana*, luând în stăpânire numeroasele sale fonduri de rezervă strânse prin truda altora, d. dr. Aurel Vlad încearcă acum o lovitură meșteșugită, care să-i asigure majoritatea acțiunilor, și să-i dea mai departe posibilitatea de-a face din bancă un instrument al intereselor de partid.

Majoritatea vechilor acționari, frunțași ai vieții economice din județul Hunedoarei, industriași, negustori și proprietari fără deosebire de culoare politică au sărit în apărarea propriei lor averi, și au cerut convocarea unei adunări generale extraordinare, unde se vor răfuți cu d. dr. Aurel Vlad.

Vom vedea care tabără va birui: a oamenilor *cumsecade*, care-și văd de treburi, sau a *politicianilor fără scrupul*, cărora le place pescuitul în apă tulbură?